

Aldersgrensene i pensjonssystemet
– kan vi (igjen) lære av svenskene?

Axel West Pedersen

Pensjons-
LAB

The logo consists of the word "Pensjons-" in a bold, dark blue, sans-serif font. Below it, the word "LAB" is written in a bold, red, sans-serif font. A magnifying glass with a dark blue handle and a light grey lens is positioned over the "LAB" text, with the lens centered over the letters "A" and "B".

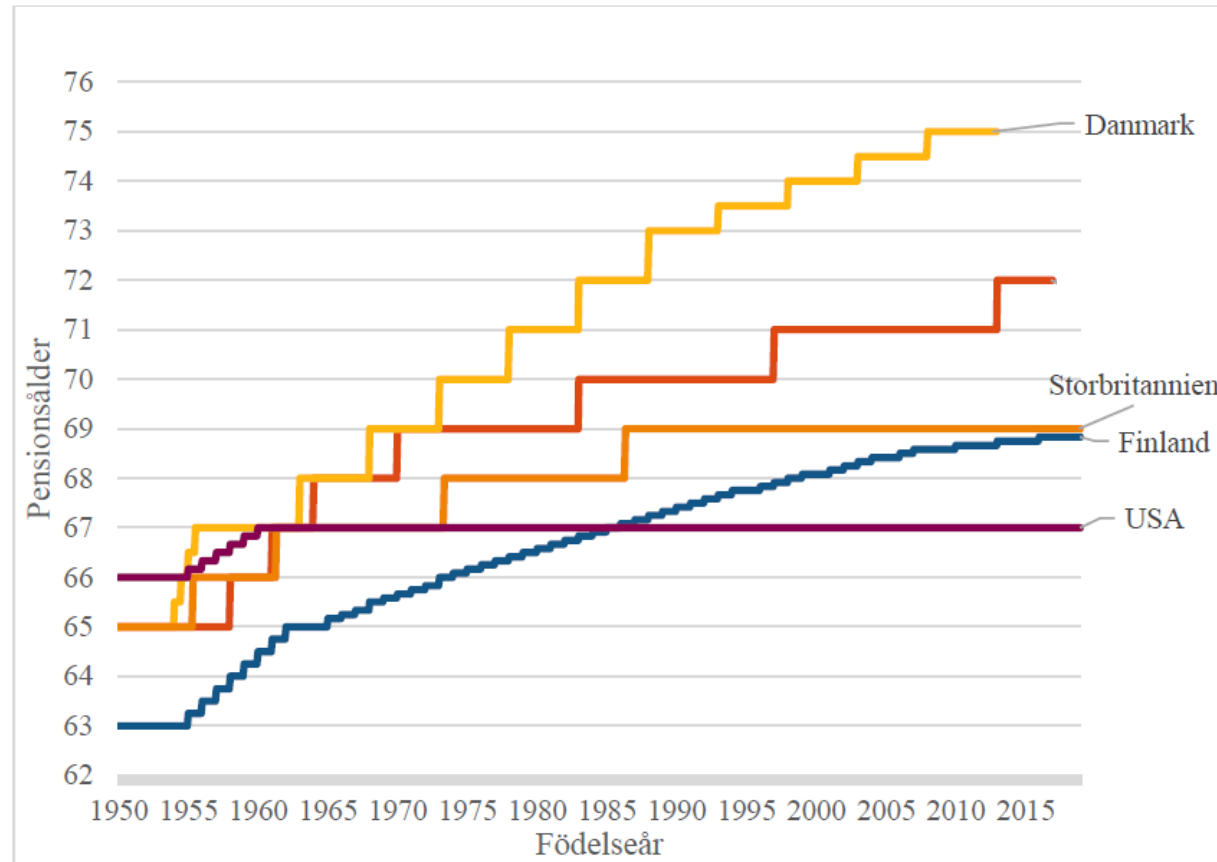
To former for levealdersjustering

- Øke pensjonsalderen
 - Danmark, Finland, Storbritannia, Tyskland

- Redusere ytelsene i kombinasjon med fleksibelt nøytralt uttak
 - Sverige*, Norge

Vedtatte endringer i pensjonsalderen

Utvalgte land

Hva fremstår som tøffest?

Alternativ 1: Øke pensjonsalderen

‘Når levealderen øker, *skal* du *jobbe lenger*’ 😞

Alternativ 2: Redusere ytelsene, kombinert med fleksibelt uttak

‘Når levealderen øker reduseres pensjonene, men det *kan* du unngå ved å *velge å jobbe lenger*’ 😊

To former for levealdersjustering

	Redusere ytelsene+ nøytralt fleksibelt uttak	Øke pensjonsalderen
Synlighet og politiske kostnader (på kort sikt)	-	-
Effektivitet som innstramningstiltak	+	+
Sosiale kostnader (på lang sikt)	-	-

Langsiktige konsekvenser av dagens system med levealdersjustering bare av ytelsesnivåene

- Privatisering av sosiale risikoer
- Frister til å ta ut pensjonen for tidlig
 - Vanskelig å gjøre rasjonelle valg
 - Valgfrihet kan gi svekket forhandlingsstyrke mot arbeidsgivere og kolleger
- Økt relativ inntektsfattigdom blant de eldre
 - Levealdersjustering av garantipensjonen: fra 2G til 1,6G i 2035 og 1,4G i 2060
 - Tilsvarende reduksjon i begrensningen på tidlig uttak
- Systematisk svekkelse av alderspensjonene til tidligere uføre
 - Styrken avhenger av om den delvise skjermingen videreføres

Relevante utviklingstrekk etter etter 2011

- Høyere yrkesdeltakelse og utsatt avgangsalder fra arbeidslivet – særlig i gruppen med privat AFP
- Senkning av alderen for uttak av pensjon
- Fallende tilstrømming til uføretrygden i aldersgruppen 50+

Den svenske «riktålder»-reform

- «Riktålder» = $65 \text{ år} + \frac{2}{3}$ av veksten i forventet gjenstående levealder siden 1994. Rundes ned og opp til hele tall.
- Beregnes slik at forholdet mellom forventet tid i yrkesaktiv alder og forventet periode som pensjonist forblir konstant hvis avgang ved nådd riktålder.
- Angir samtidig hvor lenge kullet må jobbe for å ta igjen effekten av levealdersjusteringen
- Fastsettes for hvert kalenderår basert på dødeligheten observert i de fem foregående årene

Hva skal bli bestemt av riktålderen?

- Uttaksalderen for garantipensjon
- Den nedre grensen for fleksibelt uttak= $\text{riktålder}-4$ (i dag 61 år)
- Alder for opphør av rett til mottak av andre trygdeytelse
 - og dermed også rett til alderspensjonsopptjening på basis av trygdeinntekt
- Aldersgrensene i arbeidslivet

- Alt med seks års forsinkelse

Implementering av riktålder-reformen

- Initiale økninger
 - Nedre aldersgrense for uttak av pensjon økes trinnvis fra 61 til 64 år (2026)
 - Alder for uttak av garantipensjon økes til 66 år (2023)
- Nedre aldersgrense for uttak av pensjon og garantipensjon knyttes til riktålder fra og med 2026
- Aldersgrensene i det øvrige trygdesystemet knyttes til riktålder fra 2026

Potensielle virkninger av riktålder-reformen

Yrkesdeltakelse/ tilbaketrekkingsalder	+ direkte effekter + indirekte effekter	+
Statsfinansene	+ Større skattebase - Større utgifter til a- og h-trygder - Større utgifter til alderspensjonsopptjening for trygdemottakere	0?

Det legges til grunn at reformen skal være omtrent budsjett-nøytral

En mulig norsk reform: «normert» pensjonsalder

- Normert pensjonsalder: alderen der levealdersjusteringen er tatt igjen
- To alternativer:
 - 67 år + $\frac{2}{3}$ av veksten i forventet gjenstående levealder ved 67 år ift. kullet født i 1943
 - 67 år + $\frac{2}{3}$ av differansen mellom 67 år og den alderen der fødselskullet når et delingstall på 13,42
- Fastsettes samtidig som delingstall
- Avrundes til hele måneder

«Normert» pensjonsalder (NP) bestemmer

- Den nedre aldersgrensen for tidlig uttak = NP–5 år
- Normalalderen for uttak av garantipensjon = NP
(erstatter levealdersjusteringen av nivået på garantipensjonen)*
- Alderen der opptjening av alderspensjon for uføre opphører =NP–5 år
- Alderen der uførepensjonister overføres til alderspensjon =NP
- Alderen der retten til korttidsytelser opphører =NP
(samt den tilknyttede retten til alderspensjonsopptjening)
- Aldersgrensene i arbeidslivet (oppsigelsesvernet) =NP+3

*Tilpasninger i garantipensjonsordningen

Sosiale konsekvenser

- Unngå utvikling mot økende relativ fattigdom blant alderspensjonistene 😊
- Sikre høyere gjennomsnittsinntekter blant eldre pensjonister 😊
- Gi uførepensjonistene full skjerming mot effekten av levaldersjusteringen 😊
- Mer fattigdom og større avhengighet av a-trygd og h-trygd i aldersintervallet (62 til NP-5) der muligheten for uttak av alderspensjon blir borte 😞

Statsfinansielle konsekvenser

- Økt yrkesdeltakelse og skatteinngang i aldersintervallet mellom 62 og NP-5 😊
- Lavere utgifter til alderspensjon i aldersintervallet mellom 62 og NP-5 😊
- Høyere utgifter til korttidstrygder i aldersintervallet mellom 62 og NP-5 😞
- Høyere utgifter til korttidstrygder i aldersintervallet mellom 67 og NP 😞
- Høyere utgifter til uføretrygd i aldersintervallet mellom 67 og NP 😞
- Høyere utgifter til alderspensjon på grunn av høyere opptjening blant trygdemottakere 😞
- Lavere utgifter til alderspensjon ved bortfall av skjermingsordning for uføre 😊

Sammenfatning av potensielle virkninger

Yrkesdeltakelse/ tilbaketrekkingsalder	<ul style="list-style-type: none">+ direkte effekter+ indirekte effekter	+
Statsfinansene	<ul style="list-style-type: none">+ Større skattebase+ Positiv engangseffekt av å utsette pensjonsuttaket- Større utgifter til a- og h-trygder- Større utgifter til alderspensjonsopptjening for trygdemottakere	-
Inntektsnivå og inntektsfordeling blant alderspensjonistene	<ul style="list-style-type: none">+ høyere gjennomsnittsinntekt+ mindre ulikhet+ mindre relativ inntektsfattigdom	+
Effekter av å begrense fleksibiliteten	<ul style="list-style-type: none">- større avhengighet av a-trygd og h-trygd- større fattigdomsrisiko i det berørte aldersintervallet	-